

MISSZIÓI LAPOK.

Evangélikus egyházi, bel- és külmissziói havi folyóirat.

Felelős szerkesztő és kiadó:

Scholtz Ödön, evangélikus lelkész,

Ágfalva (Sopronmegye),

kihez a lap szellemi és anyagi részét illető összes közlemények küldendők.

Előfizetési ár egész évre 5 korona.

Egyes szám ára 50 fillér.

Hirdetések egyezség szerint számíttatnak.

Uram, szeretem a te házában való lakozást és a te dicsőséged hajlékának helyét. Zsolt. 26, 8.

A keresztény hit és a keresztény élet templom, szószerk, orgona és fából készült padok nélkül is fejlődhetik. Az ember az erdőben is olvashatja Isten igéjét, imádkozhat és énekelhet zsoltárokat; volt idő, mikor szikla barlangokba rejtőzködve ünnepelték az Urvacsorát s a hitben és szeretetben való közösséget a pusztában is gyakorolhatjuk. Mindezt igen jól tudta az is, a ki a 26. zsoltárt írta, Dávid. De ő azt is tudta, milyen szép és csendes és szent az Istennek háza; gyermekkorától fogva kísérték oda, először atyja és anyja, azután a jó szokás s végül saját lelkének az élő Isten utáni szükségérete.

A templombajárás szokása is áldás. Avagy nem méne-e szokása szerint az Üdvözítő is szombatnapon a zsinagógába? Ezzel megszentelte a szokást. Miért kerüli mégis oly sok ember az istentiszteletet? Mert más házakban és hajlékokban szeret tartózkodni — mindenki tudja melyekre gondolunk. Másrészt vannak olyan keresztények, akik büszkék az ő templombajárásukra és szép vasárnapi ruhájukra. Ezek emberi dicsőségüket viszik az Isten házába. Tanuljuk meg, hogy csak akkor szeretjük igazán Isten házát, ha az Isten dicsőségét keressük és az ő jóságának és kegyelmének dicséretét visszük magunkkal a templomba. Vajha mindnyájan tiszta szivből mondhatnók Dáviddal: „Uram, szeretem a te házában való lakozást és a te dicsőséged hajlékának helyét.“ (Olv. Luk. 4, 14—22.)

Szózat,

melyet az edinburgi missziói világkonferencia az egész világnak összes evangélikus keresztényeihez intéz.

Szeretett testvéreink! Mi, az edinburgi missziói világkonferencia kiküldöttei elhatároztuk, hogy veletek is közöljük mind azt, ami szívünkön fekszik. Az elmúlt tiz napon szakadatlanúl és behatóan a nemkeresztény országokban élő keresztények helyzetével foglalkoztunk. Ezuttal szemügyre vettük a missziói munkatereket s azokat az erőket, melyek ezek számára rendelkezésre állanak. Két éven át a missziói tevékenység minden ága felől szakszerű bizonyítékokat gyűjtöttünk, ezek a bizonyítékok a konferenciát bizonyos határozatok meghozására vezették s ezeket a határozatokat akarjuk most veletek közölni.

Vizsgálataink meggyőztek bennünket *a jelen óra nagy jelentőségéről*. Sok vidékről nagy nemzetek ébredéséről hallottunk, sokáig zárva tartott ajtók megnyílásáról, oly mozgalmakról, melyek az egyházat egy csapással egy egészen új világ elé állítják, hogy ezt meggyerje a Krisztus számára. A legközelebbi tiz év a világtörténetben előre láthatólag *fordulópontot* képez s az emberiség szellemi fejlődésére is talán sokkal jobban fog döntőleg befolyani, mint a dolgok közönséges folyamánál sok hosszú század. Ha ezeket az éveket a kereszténység nem használja ki, oly kár származhatik belőle, melyet évszázadok alatt sem lehet pótolni, ha ellenben kellőképen kiaknázza, a keresztény szellem legdicsőbb éveivé válhatnak.

Ezt mérlegelve azon tanakodtunk, mi módon és mily eszközök igénybevételével tehetjük a meglevő missziói erőket azáltal, hogy a létező üzemeket egyesítjük s megerősítjük, igazgatásukat megjavítjuk s munkásaikat kiképezzük, mentül hasznosabbakká. Gyakorlati alkalmazásuk s hasznosításuk érdekében megtettünk mindent, mi tőlünk tellett, s ebben az igyekezetünkben elértük azt, hogy immár nagyobb egység leend a közös munkában, mint minő a keresztény egyházban évszázadok óta található volt.

Ámde mindjobban beláttuk, hogy sokkal nagyobb valamire van szükségünk, mintsem hogy azt a meglevő erők böles felhasználása vagy ujjáalkotása által elérni lehessen. Mindenekelőtt

szükségesnek ismertük, hogy *mélyebb tudatunk legyen arról a felelősségről, mellyel tartozunk annak a mindenható Istennek, ki a világ evangelizálásának nagy feladatát reánk bizta.* Ez a feladat épen-séggel nincs pusztán csak a misszionáriusokra, a missziói egye-sületekre, avagy ezen konferencia tagjaira bízva. Sokkal inkább a keresztény egyház minden tagjára tartozik ez is épúgy, mint a keresztény életnek sarkalatos érényei: a hit, szeretet és remény. Ami az embert kereszténnyé teszi, arra is kötelezi, hogy ama feladatból is kivegye a maga részét. Ezt az alapelvet elismerjük ugyan mindnyájan, de arra kell gerjesztetnünk, *hogy azt egészen új mértékben keresztül is vigyük.* Épúgy, mint nagy nemzeti vesze-delem minden polgártól nagyobb fokú hazafiságot és önfeláldo-zást kíván, a világnak jelenlegi helyzete is minden egyes kereszténytől és gyülekezettől az eddigi missziói buzgalom és szolgálat emelkedését, missziói ideálunk magasabb fokra való emelését követeli.

Erre az új missziói érzékre nemcsak az egyes személyek vagy gyülekezetek szorulnak. Jelenleg sürgős követelmény, hogy nemzeti életünk a maga egészében is úgy át legyen hatva a kereszténységtől, hogy a nyugatnak a keletre, az erősebb fajok-nak a gyengébbekre való összes kereskedelmi és politikai be-folyása a misszió tanítását ne gyengítse, hanem megerősítse.

Az isteni gondviselés mindnyájunkat a lehetőségeknek, a veszélynek és kötelességnek új világába helyezett. Isten mind-egyiküinktől új életet kíván, több buzgósággal és önmegtágadás-sal. Ha azonban, mint hisszük, a kötelességnek utja az isteni kijelentés utja, akkor a kötelességnek eme hívó szózatában egyuttal bennfoglaltatik az a titkos biztosíték is, hogy az Isten nagyobb és közelebb van hozzánk, jobban szeret és inkább kész rajtunk segíteni, mint bárki is remélte volna. Minden bizonnal arra vagyunk hivatva, hogy úgy a mi számunkra, mint az egyház és a világ számára is új tapasztalatokat szerezzünk az Istennek kegyelméről és hatalmáról s az ő belé vetett eme szilárdabb és merészebb hitnek az erejében új odaadással menjünk az új idő és az új feladat elé.*)

*) Az edinburgi missziói világkonferencia lefolyásának ismertetését l. a M. L. 8. és 9. számában.

Felekezeti vagy állami népoktatás?

A Magyarországi Tanítóegyesületek Országos Szövetsége augusztus 26-án tartott közgyűlésén, melyen 64 tanító-egyesület volt képviselve, óriási többséggel az állami tanítóképzés mellett foglalt állást. E határozatot Simkó Endre soproni evang. tanítóképezdei tanár felolvasása nyomán hozták, aki a népiskolai tanítók és tanítónők képzéséről és képesítéséről értekezett. Simkó maga határozati javaslatában ugyan azon a jelen viszonyok között egyedül helyes és a hazai népoktatás fejlődési történetének megfelelő óhajtást tolmácsolta, hogy a nem állami tanítóképző-intézetek állami segéllyel emeltessenek a kellő színvonalra és a középiskolák mintájára megfelelő állami ellenőrzés és felügyelet alá helyeztessenek. A tanítóképzés szerinte elsősorban az állam joga és kötelessége ugyan, de a törvényes követelmények szigorú megtartása mellett a hitfelekezetek, közsegek, társulatok és egyesek is tarthatnak fen ily intézetet. Előadásában ezután foglalkozott a tanítóképesítés, a kántorképesítés és általános tanítóképzési intézkedések kérdéseivel. Simkó határozati javaslata fölött élénk vita indult meg, a melyet Ember Sándor igazgató (Budapest) nyitott meg, kinek felszólalása leplezetlenül tárta fel azt a vallásos nevelésnek épen nem kedvező hangulatot, mely a Tanítóegyesületek Országos Szövetségének ezen közgyűlését legalább látszólag áthatotta. Ember „reakciónak“ mondotta Simkónak objektív s a történeti fejlődés alapján előállt helyzettel számoló javaslatát, amely szerinte a visszafejlesztés politikáját szolgálja és nem felel meg a huszadik század kulturális szükségleteinek (!?). Ellenjavaslatot terjesztett azért a közgyűlés elé, a mely szerint a közgyűlés mondja ki, hogy az egységes állami tanítóképzés elvi alapjára helyezkedik, illetve fenntartja az ötödik egyetemes tanítógyűlésnek erre vonatkozó határozatát. Magyarországon szerinte a nemzetiségi és felekezeti viszonyok egyenesen megkövetelik az egységes állami tanítóképzést, ha a népnevelés terén eredményes munkát akarunk végezni. — A vita további folyamán egy katolikus tanfőúr a felekezeti tanítóképzés mellett szólalt fel, azonban, mint értesültünk, főképp tapintatlan modora miatt „lármás ellentmondásra“ talált. A jelenvolt evangélikus tanítók hallgattak, egy református tanító pedig az állami tanítóképzés feltétlen hívének vallotta magát, azon meggyőződésben, hogy „ezzel sem egyháza, sem vallásos meggyőződése ellen nem vét“. Végül Simkó javaslatát a limine elvetette, Ember határozati javaslatát ellenben óriási többséggel magáévá tette a közgyűlés.

Igaz ugyan, hogy ezen határozattal még sem a tanítóképzés, sem a népoktatás államosítása ninesen kimondva, de azért mégis foglalkoznunk kell vele, mivel visszatükrözi azon hangulatot, mely e tekintetben nem csak a tanítók igen nagy részét hatja át, hanem a hívek körében is mindinkább tért hódít. Világos, hogy a tanítóképzés államosítása szükségképen maga után vonná a népnevelés államosítását is, mivel olyan tanítók, akik nem részesültek egyházas kiképzetésben, nem is működhetnének egyházi

szellemben, s ha ez a szellem kiveszne felekezeti iskoláinkból, akkor magától megszűnne azoknak létjogosultsága.

Jelenleg még felekezeti tanítóképzésünk és népnevelésünk van. Mi tehát az oka, hogy az államosítás kérdését minden kínálkozó alkalommal felvetik és sokszor erőszakolják? Nézetünk szerint nem annyira a mostani tanári- és tanítói karnak egyháziatlan szelleme, mint inkább a nevezett intézmények fejlesztéséhez szükséges anyagi eszközök hiánya.

Itéljük meg a helyzetet csak a saját egyházunk szempontjából. Tanítóképezdeink, melyek pedig a theológiák mellett egyházunk legfontosabb tanintézetei, folytonosan anyagi zavarokkal küzdenek, úgy hogy sok tekintetben stagnálni kénytelenek s már berendezésük hiányossága miatt sem vehetik fel a versenyt a legmodernebb s leggazdagabb berendezésű állami képezdéssel. Csoda-e, ha ez a helyzet előbb-utóbb felekezeti tanítóképezdeink leglelkesebb s legvallásosabb lelkületű tanára ambíciójának is szárnyát szegi s mintegy kényszeríti őket, hogy a felekezeti tanítóképzés államosítására törekedjenek.

S ugyanez áll felekezeti tanítóink nagy részéről is. Megsérténők ezen egyházunkra oly elsőrendű jelentőséggel bíró testületet, ha azt a mozgalmat mely körében a nép-nevelés államosítása érdekében kétségtelenül meg van, csak az egyház iránti ellenszenvnek tudnók be. Bizonyára ismerünk mindnyájan számos olyan tanítót, aki szívvvel, lélekkel csüng egyházán és mégis az államosítást kívánja. Miért? Mert látja, érzi, hogy míg ő az állami tanító feladatának kétszeresét, sokszor háromszorosát végzi, fizetése mégis kevesebb azénál, iskolájának felszerelése, fejlesztése pedig egyáltalán nem tart lépést az állami népiskolákkal. Többet kívánnak tehát tőle, s nem adják meg hozzá sem a szükséges eszközöket, sem a kellő díjazásban nyilvánuló elismerést.

Ez okozza, hogy népnevelési intézeteink tanerői hol nyiltabban, hol inkább csak leplezve, de minden konkrét esetben felvetik az államosítás kérdését s hogy ahol csak felmerül valamely népiskolánk fejlesztésének szüksége, a hivek is egyre sürűbben s hangosabban kívánják annak államosítását, mivel ők viszont az iskolai terhektől remélnék szabadulni, úgy hogy e téren aztán a tanítók s iskolafentartók rendesen szövetségesek, míg a lelkész, mint a felekezeti iskola hivatott és kötelezett öre emiatt sokszor a legnagyobb kellemetlenségeknek van kitéve.

Mi volna azért e téren egyházunknak legfontosabb s legsürgősebb teendője?

Elsősorban minden esetre az, hogy a felekezeti népnevelést és tanítóképzést a jelen teljesen egyházi keretben igyekezzük megtartani. De akkor aztán ne idegenkedjünk tőle, hogy a nevelésügyre rendelkezésünkre álló *összes* anyagi eszközöket theologiai főiskoláink mellett, tanítóképezdeink fenntartására, felszerelésére s a tanári karnak állami szolgálatban álló társaikkal egyenlő ellátására fordítsuk. Ha pedig valamennyinek ilyen tökéletes fenntartására és ellátására nem volnánk képesek, akkor szüntessük be a fejletlenebbeket s szövetkezzék esetleg két-két egyházkerület egy-egy tanító-

képezde fentartására. A középiskolákéhoz hasonló államsegélyt ezen a téren alig várhatunk s így saját anyagi erőink gyengesége, de meg az intézetek nivójának emelése is egyaránt indokolná képezdeink számának csökkentését.

Ami pedig a tanítók fizetését illeti e tekintetben is meg kell tenni egyházunknak mindent, hogy az az állami tanítók fizetésével teljesen egyenlővé tétessék. Mivel ez a jelenlegi törvény alapján államsegély igénybevételel nem lehetséges, egyházközigazgatási hatóságainknak s főképen az egyetemes közgyűlésnek férfias határozottsággal kell fellépniök és folytonosan követelniök hogy a törvénynek ezen igazságtalan intézkedése revidiáltassék és pedig úgy, hogy vagy az állam egészítse ki a felekezeti tanítók fizetését az állami tanítókéval egyenlő összegre, vagy pedig adja meg legalább a felekezeteknek a korlátlan jogot, hogy ezt a már élvezett államsegély elvonása nélkül, önerejükől megtehessék. Ez utóbbi esetben aztán egyházi hatóságainknak kelleue oda hatniök, hogy tanítóinknak ezen méltányos fizetés rendezési óhaja akár a gyülekezetek áldozatkészsége, akár pedig közegyházi segélyek nyújtása által eszközöltessék.

Csak ha mindezt megtehetjük remélhetjük az államosítási törekvések megszűnését úgy tanítóképezdeink, mint népiskoláink tanerői körében s kerülhetjük el felekezeti iskoláink számának évről-évre beálló csökkenését s azt, hogy a most államosított iskolákban, azoknak vallásos szellemét szabályozó törvény hijján, esetleg oly szellem uralkodhassék, mely az egyház életét halálos tördőfással illetheti.

Felekezeti népoktatásunknak ilyen módon való biztosítása volna tehát első sorban kötelességünk, de ez, mint mondám, csak úgy valósítható meg, ha a lelkész- és tanítóképzés ügyét egyházunk legfőbb és ha kell egyedüli oktatásügyének fogadnók el s összes anyagi erőnket arra fordítánók, mert a jelen helyzet tényleg egyre tarthatatlanabb lesz.

Ha pedig ezt nem tehetnők meg, akkor csak egy más utat látunk, a melyre okvetlen rá kell lépnünk, hogyha hazánkban a vallásos szellemű népnevelést, esetleg felekezeti népoktatás nélkül is meg akarjuk menteni. S ez az, hogy maguk az egyházak álljanak a népoktatás államosítását sürgető faktorok élére. Ez így egyszerűen odavetve, a fentebb kifejtettekkel szemben ellentmondásnak látszik, pedig nem az. Ha korunk szellemirányát figyelemmel kísérjük, úgy nem kerülheti el figyelmünket az a tény, hogy úgy a tudomány, mint a társadalmi élet, valamint a politika terén is a legradikálisabb világnézetek igyekeznek a vezetést és a hatalmat mindenütt magukhoz ragadni s ezeknek ideálja a népnevelés terén a felekezetnélküli, sőt a vallásellenes népiskola.

Nincs kétség benne, hogy ha ezen irányok képviselői nálunk is nagyobb erőre és befolyásra tesznek szert, akkor ezek nálunk is ezen bélyeget igyekeznek majd rásütni az állami népoktatásról hozandó törvényre s ezen törekvésüknél az elégtelen felekezeti tanerőkben, — kiknek elégedetlensége addig, ha nem segíthetünk helyzetükön, elkeseredettséggé fokozódhatik, — mint a tanítóegyesületek országos szövetségének közgyűlése már is megmutatta, könnyen szövetségesekre találhatnak.

Egészen másképp alakulhat azonban a helyzet, ha az egyházak, s köztük első sorban a mi protestáns egyházaink, anyagi erejük korlátoltságát belátva, azt mondják: Te állam! mi megalkottuk a reformáció korában a népiskolát s fenntartottuk azt a legnagyobb áldozatkészséggel a mai napig. A protestáns népnevelés képezte mindég egyik fődicsőségünket, melyből áldás fakadt nemcsak az egyházra, hanem a hazára is egyaránt. A kor fokozottabb követelményei azonban lehetetlenné teszik reánk nézve annak további fejlesztését, ugy amint szeretnők. Vedd azért át te, mint erősebb s erre első sorban hivatott faktor a népnevelést az egész vonalon, de úgy, hogy viszont te biztosítsd benne törvényileg a minden egyház érdekét jogosan kielégítő vallásos nevelést!

Ezen fellépéssel elérhetjük azt, hogy az állami népoktatást szabályozó törvény, ha nem az egyházzal való küzdelemből születik, hanem az egyházakkal egyetértve hozatik meg, míg egyrésztől egyenlő arányban leveszi összes hiveinkről az iskolai terheket, másrészt mégis biztosítja az állami népiskolákban és tanítóképezdékekben a vallásos, a felekezeti nevelést.

Igy van ez a kulturális tekintetben vezető helyen álló német birodalomnak csaknem összes államaiban, az állam és egyház nagy áldására. Hogy ennek illusztrálására csak egy példát hozzak fel, pld. Poroszországban a 175 állami tanítóképezdeből 112 evangélikus, 59 katolikus és csak 4 paritásos, vagyis olyan jellegű, amelyben a felekezetre való tekintet nélkül, de mégis mindegyik felekezet igényeinek kielégítésével vegyest képeztetnek ki a tanítók. Ezen képezdek fentartása az államnak évi 10,200.000 márkájába kerül, mely összeg az összes polgároknak adójából fedeztetik, amiért viszont az állam figyelemmel van képezdéiben ezen polgárok vallásos érdekének a legteljesebb mértékben való kielégítésére. S így van ez aztán a népiskolákban is, melyek államiak ugyan, de amellet teljesen vallásos, felekezeti színezetűek. Így ha valamely községben különböző felekezetű polgárság lakik, ott mindegyik felekezet gyermekei részére külön állami iskola van, ha ezeknek száma bizonyos minimális magasságot elér. Magától értetődik, hogy ott ilyen viszonyok mellett az egyházak nem is idegenkednek az állami népoktatástól s így szervezve az bizonyára hazánkban is csak áldásos lehetne.

Felekezeti vagy állami népoktatás? Ez a kérdés uralja majd hova-tovább mind jobban közéletünket. A mi álláspontunk a fentiek alapján világos ebben a kérdésben is. *Feltétlenül felekezeti népoktatás* az eddigi formában, de csak megelégedett tanítóképezdei tanári és népiskolai tanítói karral s teljesen felszerelt, minden tekintetben versenyképes népnevelési intézetekkel, akár összes iskolai célokra fordítható egyházi bevételeinknek idefordítása árán is! S ennek érdekében fokozott mértékben szeretnők a küzdőtérre látni egyházunk vezető tényezőit. De ha minderre erőtlenek vagyunk s így a helyzetük igazságtalan és nyomasztó volta miatt elégtelen s emiatt az államositást óhajtó tanerőinkön a magunk erejéből nem segíthetünk, akkor igen is *állami népoktatást*, de úgy, hogy az erre vonatkozó törvény az egyházakkal egyetértőleg alkottassék meg s benne a vallásos, a felekezeti szellemben való népnevelés, az egyház és az állam javára, határozottan biztosítsák.

Csak a mostani tarthatatlan helyzet szűnjön meg minél előbb, mikor csaknem minden felmerülő iskolafejlesztési esetben az egyházi életre is oly károsan visszaható s bénító harcok indulnak meg az államosítás kérdéséből kifolyólag gyülekezeteinkben, tanítóképezdeink pedig oly valóban siralmas állapotban tengődnek.

Ágfalva.

Scholtz Ödön.

A diakonusok intézményéről.

„Vegyük észre a körülöttünk folyó általános társadalmi evolútiót, ne feledjük, hogy a világ a természet örök törvénye szerint állandóan fejlődik és hogy nekünk egyházi téren is, ha élni akarunk, folytonosan haladnunk és fejlődniünk kell.“

Zsilinszky Mihály.

Előadásokban hallani — könyvekben olvashatni, hogy a pogányok nem sokat törődnek betegeikkel, ápolásról, rendszeres, gondos gyógyításról nem igen lehet náluk szó. Tudunk olyan népről, hol a gyenge, beteges ujszülötteket egyszerűen kitették egy hegyre, elhagyatott vidékre, vadállatok martalékául, azon oknál fogva, mert környezetük nem akart velük vesződni.

Tudunk olyan népről, hol a nehéz betegségben sanyalódókat magukra hagyják szegényes gunyhóikban étel-ital nélkül, attól való félelmükben, hogy a betegség rájuk is átragad.

Tudunk olyanokról is, hol az elerőtlenedetteket, elaggottakat megmérgezik, avagy éhen hagyják halni, csak azért, hogy ne kelljen számukra dolgozni, kenyeret keresni és őket ápolni.

Tudunk arról, hogy „Fezben a mohamedánok 1500 körül egy elhagyott ispotályt örültek házának rendeztek be s az örök nagy botokkal jártak föl s alá, minden pillanatban készen megverni a szerencsétleneket. A látogatókat, mint valami állatseregletben, intették, hogy ne közeledjenek a vasketrecekhez, melyekben a szegények megbilincselve heverték.“ (Belm. Kel.)

Nemcsak rég elmúlt időkről áll ez, hanem sajnos, ma a XX. században is kénytelenek vagyunk a missziói jelentések alapján beismerni, hogy a fentiek még most is számos népnél találhatók, sőt a betegápolás, a betegekről való testvéries, szeretetteljes gondoskodás még a keresztény népeknél is sok kívánnivalót hagy hátra.

A könyvek-könyve, mely az emberi életnek mindenféle körülményeire kiterjed s az emberi természetnek árny- és fényoldalait mesteri kézzel rajzolja, nem hagyja figyelmen kívül az embereknek a betegekkel szemben tanúsított viselkedését. Ott van Sámuel könyvében „az Egyiptomból való szolga — egy Amalek nemzetségéből való ember szolgája“, kit gazdája elhagyott a mezőn „mivelhogy megbetegedett vala“. Három nap és három éjjel „sem kenyeret nem evett vala, sem vizet nem ivott vala“. Amily rosszul eshetett szegény szolgának az, hogy gazdája, miután reá nézve terhessé lett, egyszerűen elhagyta, mintha soha semmi köze se lett volna

hozzá, éppen olyan jól eshetett neki a Dávid embereitől nyújtott kenyér, száraz fige, mazsola-szőlő és víz. Hogy tényleg jólesett neki, mutatja az a körülmény, hogy „a lélek megújula benne“. Amily megbotránkozással olvassuk, hogy a gazda a mezőn elhagyta beteg szolgáját, époly jóleső érzéssel vesszük tudomásul Dávid embereinek készséges segélynyújtását

Ott van az újtestamentomban az irgalmas samaritánus, a könyörülő, segédkezetnyújtó és önfeláldozó szeretetnek örökszép példaképe. Itt is látunk hideg-rideg embereket a félholt ember mellett elhaladni, megindulás, részvét nélkül. Visszataszító kép! Jön azonban az uton egy samaritánus, ki a „holteleven“ embert látván vérében fetrengeni „könyörületességre indult“. „Bekötözé annak sebeit, olajt és bort töltvén azokba és azt felhelyeztetvén az ő barmára, vivé a vendégfogadó házhoz és annak *gondját viselé*“. Mily remek példája az igazi segélynyújtásnak, a szeretetteljes ápolásnak! Megható kép! E kép szemlélése után tényleg csak azt lehet önmagunknak és másoknak mondani, amit Jézus mondott: Eredj el és te is aképen cselekedjél!

Mesterünk azonban nemcsak tanította ezt, hanem meg is tette. Éppen az a fenséges, hogy ő mindazt amit a példázatokban és beszédeiben a népnek hirdetett, első sorban megcselekedte maga, úgy hogy ha tanítását akarjuk megismerni, csak életét kell ismernünk s viszont, ha életét, tetteit akarjuk megismerni, csak tanítását kell meghallgatnunk s világosan áll előttünk a testté lett Ige — az Isten és ember fia. Élete és tanítása egymással szorosan összefügg — egyiket a másik nélkül meg nem érthetjük. Tehát Jézus nemcsak hirdette, hogy a beteget, elhagyottakat, a társadalomból kilököttéket, a megvetetteket, az elzüllötteket és eltévelyedetteket fel kell keresni, vigasztalni, támogatni, segíyezni, bűneiket megbocsátani és őket szeretettel magunkhoz emelni, nemcsak hirdette, hanem mindennek előtt meg is tette. Azért írhatta Péter: „A Krisztus néktek példát hagyott, hogy az ő nyomdokit követnétek“. Azért írhatta Pál: „Azon indulat legyen bennetek, mely volt a Krisztus Jézusban is“.

Vessünk ezek után egy tekintetet arra, miképpen követték a Mester példáját a tanítványok. A bibliából tudjuk, hogy hozzájuk is jöttek mindenféle betegek s ők az Ur határozott parancsára, a szent lélektől nyert adománnyal, gyógyították a beteget, segítettek rajtuk.

Az apostoli korban a Krisztus követőinek szaporodása folytán a gyülekezethez tartozó betegek és szegények száma is szaporodott. Róluk gondoskodni az apostolok feladata volt. De ők, ha főhivatásuknak, az Igehirdetésnek akartak élni, a betegek látogatására, ápolására és a könyöradományoknak a szegények közti szétosztására nem értek rá, éppen azért választott a gyülekezet az apostolok mellé, nekik alárendelve, hét férfit, kikre a fent nevezett dolgokat bízta. Ezen férfiakról három feltételt kívántak: 1. hogy jó bizonyítványuk, azaz hírük legyen; 2. hogy szentlélekkel és 3. hogy bölcsességgel teljeseek legyenek. E hivatalt ima és kézzel való kíséretében adták át a választottaknak. Leírva találjuk ezt az Apostolok cselekedetének 6. fejezetében. A hét férfinak hivatalukkal járó külön nevet nem adtak,

de hogy e hét férfi a mai értelemben vett diakonusok szerepét töltötte be, az bizonyos. Azért is írja *Károli Gáspár* a fejezetek tartalmát jelezve a fejezet fölé: „Az apostolok választanak hét diakonusokat.“

A keresztény gyülekezet növekedésével és a diakonusok szaporodásával, a hivatással járó teendők is szaporodtak s annak következtében tekintélyük is emelkedett. De éppen ilyen mértékben szaporodtak azon igények is, miket a gyülekezet diakonusai iránt támasztott. Pálnak Timotheushoz írt első levelének harmadik részében megtaláljuk „a diakonusok tükrét,“ vagyis mindazt amit a ker. gyülekezet elvárt diakonusaitól. „A diakonusoknak tisztességeseknek kell lenni, nem két nyelvűeknek, nem sok borba merülteknek, nem a nyereség rútol kívánóinak, olyaknak, kik a hitnek titkát tudják tiszta lelkiismerettel. Ezek pedig először megis próbáltassanak, azután szolgáljanak, ha feddhetetlenek. A diakonusok egy feleségnek férjei legyenek, kik az ő magzatikat jól bírják és az ő saját házokat, mert akik jól szolgálódnak jó méltóságot szereznek magoknak és nagy bátorságot a Krisztus Jézusban való hit által.“

Akik ezen követelményeknek megfeleltek, azok mint diakonusok szolgálhatták a gyülekezetet s ezáltal üdvözítő mesterüket, aki ugyan minden egyes követőjének mondotta, de a diakonusok különösen magukra vonatkozathatták: „Amit cselekedtetek egygyel az én atyámfiak közül, én magammal cselekedtetek.“

A diakonusok hivatalát nem szabad önálló hatáskörrel bíró hivatalnak gondolnunk, mely teljesen független az ígéhirdető hivataltól. A diakonusok csak a „presbyterek és püspökök“ segédjei „szemei, fülei és kezei“ voltak. A püspökök rendelkezéseit a szegények istápolására vonatkozólag végrehajtották. Azt mondhatjuk, hogy azt a szolgálatot végezték a diakonusok a püspökök oldala mellett a gyülekezetben, mely szolgálatot végzik pl. a matrózok a hajón, hol is a parancsnok osztogatja a rendeleteket, a legénység pedig régrehajtja azokat. Parancsnok és legénység összetartoznak. A diakonusok tehát csak egy kiegészítő szervét képezték a gyülekezetnek, nem pedig különálló testületet. Ez azonban nem zárja ki azt, hogy kisebb fontosságú ügyekben önállóan nem intézkedhettek volna.

Midőn a keresztény vallás annyira elterjedt, hogy államvallássá lett, akkor, mint ezt az egyháztörténetből tudjuk, annyira szaporodott a diakonusok száma, hogy azt bizonyos korlátok közé kellett szorítani. Munkájuk, hivatásuk ugyanaz maradt ami eddig is volt, de mivel szaporodott tenni-valójuk és ezzel arányosan számuk is, *intézeti* jelleget kezdett felvenni a diakonia. Kerületeket létesítettek s e kerületekben házakat emeltek, melyekben a szegényeket étellel-itallal ellátták. E házak lettek a diakonusok munkájának központjai. Ebben az időben lehet észrevenni azt, hogy a diakonusok a templomban az oltárnál is kezdenek apróbb szolgálatokat végezni. A léviták szerepét öltötték magukra s így idővel egy alsóbb rangu papság fejlődött ki belőlük.

Látjuk, hogy minél nagyobb lett az egyház, minél több a diakonus s minél különfélebb a munkakörük, annál jobban távolodtak el az Apostolok

cselekedeteiben előirt foglalkozástól s tulajdonképpeni hivatásuktól. Ezt a körülményt egyrészt annak lehet tulajdonítani, hogy más idők, más emberek lévén, mást követeltek a diakonus intézménytől; másrészt pedig annak is lehet tulajdonítani, hogy mint maga az egész egyház több tekintetben eltért a bibliától, úgy az egyháznak ezen fontos szerve is némi tekintetben elhagyta a biblia mezejét

Jött azonban a mindeneket megújító reformáció. Luther a bibliára és az ősegyházra vezetett vissza mindent — úgy a diakonusok hivatását is. E fontos intézményről következőképen nyilatkozott: „A diakonusok nincsenek hivatva az evangéliomot vagy az epistolákat olvasni, amint ez manapság egyáltalában dívik, hanem arra valók, hogy a szegényeknek szétosszák a könyöradományokat, mert ilyen célból szerveztetett hivataluk, amint azt az Ap. Csel. 6. fejezete igen szépen kimutatja.“ Luthernek ezen kijelentését nem lehet azonban arra felhasználni, mint sokan szeretnék, hogy érveljünk a mai kor igehirdető diakonusai, vándorpredikátorai ellen.

Ezt nem engedi egyrészt Luthernek az általános papságról szóló elve és tanítása; másrészt pedig szavainak igazi értelme. U. i. tudnunk kell, hogy Luther azért hangsúlyozta annyira a diakonusoknak a szegények támogatásához és azokkal való foglalkozáshoz való visszatérését, mert ezt az igazi-eredeti hivatásukat elhagyták, elhanyagolták és oly dolgok elvégzésére vállalkoztak, melyekre nem hivattak. Az ő korában a viszonyok nem voltak olyanok, hogy a diakonusok is hirdethették az igét, erre ki sem voltak képezve, hiszen még az igehirdetésre, tanításra hivatott papok sem ismerték a bibliát.

Sokan szeretnék Luther mondásába a maguk szűkkeblü felfogását belevinni és őt is a szűkkeblüség színében feltüntetni, mikor azt mondják, hogy Luther nem volt barátja a férfi betegápolóknak, vagyis a mai értelemben vett diakonusoknak s ennek bizonyítására hivatkoznak egy mondására, mely ekként hangzik: „Ein Mann passt zur Krankenpflege, wie ein Bär zum tanzen“. Luthernek eme mondása inkább tréfás megjegyzés, mintsem komoly meggyőződés szava. Legjobban megcáfolta ezt ő maga, a pestis idején, mikor aki csak tehetett, menekült Wittenbergből, de ő, mint jó pásztor, nem hagyta el nyáját, hanem élete kockáztatásával elment a betegekhez, vigasztalta őket és kiszolgáltatta nekik az úrvacsorát. Ő és diákjai elkisérték az elhunytakat utolsó utjukra s nyugvóhelyükre a legnagyobb veszély közepette. Ha tehát olyan elvei lettek volna, hogy férfi nem ért a betegápoláshoz, bizonyára hivatkozott volna elveire a pestis idején, már csak azért is, hogy ne kelljen betegeit látogatni s nekik segédkezet nyújtani. Ellenkezőleg áll a dolog. Luther elvben és gyakorlatban feltétlenül szükségesnek találta a diakonusok hivatalát a gyülekezetben, de csakis oly fontosságot és hivatást tulajdonított neki, amint azt a bibliában találta és korának viszonyai azt megkívánták. Reformációja éppen abban állott és áll, hogy ragaszkodott a bibliához, de nem a betükhöz.

Amint Luther szükségesnek találta a diakonusok hivatalát, úgy Kálvin is a jól szervezett egyház elengedhetetlen kellékének találja. Ő megkülön-

bözteti a diakonusokat egymástól s két csoportba osztja őket, az alamiznaggyűjtők és betegápolók osztályába.

A reformátorok a diakonusok intézményének részletezésébe s a gyakorlati élethez való alkalmazkodás módjának megállapításába nem bocsátkozhattak, mert a tiszta tan védelmével és az egyház szervezésével kellett foglalkozniuk. Az utódok pedig a tannak egyes tételei felett vitatkoztak, ami mellett a gyakorlati keresztény életet teljesen elhanyagolták. Így nem csoda, ha a betegekkel és szegényekkel nem igen törődtek. Hogy milyen állapotok uralkodtak, azt a Belmissziói Kalauznak erre vonatkozó részéből akarom ideírni: „Az orthodoxia idején minden súlyt egyedül a hittanra fektettek.*) Semmi idő sem maradt arra, hogy a hallottakat tetterre változtassák át. A hamburgi kórházban ez időtájt még két beteg feküdt egy ágyban, orvos ritkán mutatkozott, eledelt is minden beteg ugyanazt kapott. A betegápoló személyzetet sem igen válogatták meg, a ragályos betegségek alkalmával az aljas népet rendelték a betegek mellé, akik ocsmány beszédekkel, káromkodásaikkal épügy megfertőztették a levegőt, mint a ragály“.

Hogy többé kevésbé ilyen és ehhez hasonló állapotok lehettek másfelé, más országokban, más népek közt is, könnyen elképzelhetjük. Ezen állapotok nem javultak századokon át, míg végre ismét a reformáció földjén, Wichern Henrik, a belmisszió életrekeltője, kezébe nem vette ezen ügyet. Róla és alkotásairól e lap hasábjain már többször volt szó. Most csak annyit jegyzek meg, hogy Wichern Luther szellemében járt el akkor, mikor a megváltozott egyházi viszonyok, a gyakorlati élet különféle követelményeinek megfelelőleg a bibliában említett 7 diakonus hivatását nem pusztán abban látta, hogy könyöradományokat osszanak s betegeket ápoljanak, szóval a „testtel“ törődjenek; hanem alkalmat és tért nyújtott nekik arra is, hogy a „lélekkel“ törödhessenek. Evvel nagy hézagot pótolta és korának megváltozott viszonyaihoz alkalmazkodva az ígéhirdető lelkészek mellé olyan segédeket állított, kik a hirdetett igét a gyülekezetben tetterre változtatni segítettek. Hogy a „test“ és a „lélek“ gondozására alkalmas erőket, diakonusokat nevelhessen, menházat nyitott, szegény züllésnek induló gyermekek számára. Itt az az eszme vezette, hogy e menhelyet a „családi otthonhoz hasonlóvá kell tenni. Különálló házakban a fiúk együtt laknak a nevelésükkel megbizott ifjakkal, kiket hivatásukra szintén elő kell készíteni. Ifju mesterlegényekből válogatta össze segédeit, de nem alkalmazta őket egyszerre, hanem csak hosszas előkészület után. Kertben, mezőn vagy műhelyben végzett két évig tartó munka után és más négy évig tartó tanfolyamban nyert elméleti kiképeztetés után tehetik le a vizsgát, mely után alkalmazást kapnak. Némelyek kiküldetnek predikátorokul, mások a kikötő- és más nagyvárosokban mint városi misszionáriusok, mások fegyencek lelki gondo-

*) Az orthodoxia érdemét a tiszta keresztény tan kifejtése és megvédése körül hálással kell elismernünk. Hogy abban a korban a kórházakban olyan sajnálatos állapotok voltak, az talán inkább s főképen az orvosi tudomány elmaradottságának is tudható be.

zójául alkalmaztatnak, de a legtöbbjük a keresztény könyörületességi intézetekben vállal hivatalt. (Belm. Kel.)

Ez a mai diakonusok intézményének a kezdete. Wichern alkotása csakhamar népszerű lett. Mindenütt felkarolták, mert szükségét érezték és mert hézagot pótoltt. Minél ismertebb lett pedig, annál inkább buzdultak mások is és egymásután keletkeztek Wichern intézetéhez hasonló intézetek, nemcsak Németországban, hanem más országokban is. A diakonusok intézménye ott, ahol elterjedt, manapság már annyira nélkülözhetetlen és annyira fontos hivatást tölt be, hogy az egyház már meg sem lehetne nélküle.

(Vége következik.)

Egyházi Szemle.

Belföld.

— **A magyarhoni ágost. hitv. evang. misszióegyesület** novem-10-én az egyetemes gyűlés második napján délután 4 órakor tartja I. rendes évi közgyűlését, Budapesten, az egyetemes egyház üllői-uti imatermében. A közgyűlés programját is tartalmazó meghívó már szétküldetett a tagoknak. Kívánatos, hogy kellő érdeklődés nyilvánuljon ezen közgyűlés iránt s hogy minél többen győződjenek meg személyes résztvételükkel az egyesület áldásos működéséről.

— **Igló.** Az itteni belmissziói munka szép fejlődésnek indult. Diakonissza-nőegyletünk főleg a rendelkezésünkre bocsátott tekintélyes városi segély birtokában második nővért hívhatott meg, kit a pozsonyi anyaház Neumann Karolin személyében küldött ki hozzánk. Így most már két diakonissza működik közöttünk a betegek és szegények ápolása s főleg a gyülekezet leánytagjainak lelki gondozása végett. Hogy a gyülekezet milyen szeretettel csüng nővéreire, mutatja az, hogy egy szeptember folyamán rendezett egyházi koncert 600 koronát jövedelmezett, mely összegben a diakonissza-otthon részére új harmónium szereztetett be, ami után a nővérek főképen vágyódtak.

— **Október 1-én** volt 15 éve, hogy az 1894. évi u. n. egyházpolitikai törvények életbe léptek s így már elég idő telt el, hogy azok hatásáról ítéletet mondhassunk. Ez a hatás, mely egyházunkra nézve az egész vonalon határozottan *káros*, eltekintve attól, hogy ezen törvények következtében a viszony az egyház illetve az egyházat képviselő lelkész és hívek között általában lazult, főképen három irányban nyilvánul szembetűnőleg. *A gyermekek vallásáról* szóló 1894. évi XXXII. tc, mely az 1868. évi LIII. tc. 12. §-ának üdvös intézkedését hatályon kívül helyezte s a reverzálist törvényesítette, ajtót és kaput nyitott a kath. papságnak, hogy a családi béke szentségére való tekintet nélkül is „minden eszközzel“ kierőszakolja a vegyes házasságra lépőktől a kath. gyermeknevelést. Hogy milyen óriási veszteség éri ebből évről évre az egész országban szórvány jellegű egyházunkat, azt a statisztika adatai ijesztő számokkal mutatják. — *Az állami anyakönyvekről* szóló 1894. évi XXXIII. tc. a lelkészi kart évszázadokon át becsülettel teljesített munkától fosztotta meg, s míg az államra egyre emelkedő s már milliókba menő terhet rótt, a lelkészi kart a belőle eredő nagy anyagi veszteségért nem kárpótolta. Most, 15 év múltán ezen veszteség már igen érezhető s

nyomasztólag hat a legtöbb esetben úgy is nélkülözéssel küzdő lelkeszi karra. — Végül a *vallás szabad gyakorlatáról* szóló 1894. évi XLII. tc. szentesítette a felekezetenküliséget, ami reánk protestánsokra kivált azért veszedelmes, mivel egyes vidékeken lelketlen izgatók lázítása következtében sokan az egyházi adótehertől való szabadulás reményében vetik magukat a felekezetenküliség karjaiba. — S ha ezen csak futólag érintett főképpel szemben azt kérdezzük, hogy milyen előny háramlik az egyházpolitikai törvényekből egyházunkra, úgy bátran kimondhatjuk, hogy **semmi**. S ez annál elszomorítóbb, mivel azon törvények főképpen a protestáns egyházakat képviselő főrendek szavazatának köszönhetik létüket. Az akkori kort uraló jel-szavaknak felülve, minden előrelátás nélkül, megszavaztak olyan törvényeket, ellenértéknek még csak követelése nélkül is, amelyek az egyházi- és hit-életre egyaránt káros hatásúaknak bizonyultak. Valjon máskor, hasonló helyzetben nagyobb előrelátást és több konzervativizmust remélhetünk-e az egyházunkat képviselő főrendektől? . . .

— **Gróf Zichy János** vallás- és közoktatásügyi miniszter — kinek mély vallásosságát különösen a szabadkőmives és zsidóliberális irányú lapok oly sokszor támadják — Győrött az ottani katolikus szeminárium és középiskolai valamint tanítóképezdei internátus felszentelése alkalmával több beszédet tartott, melyeknek alapján úgy véljük, hogy helyes ítéletet alkothatunk magunknak úgy az ő vallásos világnézetéről, valamint azon szellemről és irányról is, melyben magas hivatalát vezeti. A szeminárium felszentelésénél többek között ezeket mondotta: „A magam részéről azt óhajtom, hogy ez az új intézmény az ifjú nemzedéket ne csak hitében tartsa meg, ne csak növelje szívében az élő szeretetet, mely nemcsak teoretikus, hanem gyakorlati gyümölcsöket is terem, hanem a komoly tudománynak, mely korunk világitó fátylaja, székhelye legyen. Mert a nagy harcok, a jövő küzdelmek nem folynak a hitnek, hanem a tudásnak a mezején és én azt kívánom, hogy ebben a küzdelemben is *Krisztus szelleme, a keresztény világnézet* legyen a győztes.“ — Arany szavak s csak azt kívánók, hogy a mi lelkészképzésünket is mindenütt ezek az irányelvek vezéreljék. — Az internátus felszentelésénél pedig így nyilatkozott: „Én mindenkor barátja voltam és vagyok az internátusoknak, mert tudom jól, hogy nemcsak tanítani, hanem elsősorban nevelni kell, a szívet és lelket művelni, mert a valódi érték a szív. A szeretetet akarjuk az ifjúban kifejteni, a tekintély iránt való tiszteletet és az engedelmességet. Tanuljon meg az ifjú engedelmeskedni, hogy majdan tudjon parancsolni és tekintélyt tisztelni, hogy ő is tudjon tekintélyt tartani. Ezzel a programmal működik ez az intézmény és ezért akarom támogatni és fogom is, míg ilyen alapon marad. Én a felekezeti alpra fektetett internátusokban nem látok partikuláris irányzatot, mert ezeket a keresztény eszme mozgatja, ez pedig univerzális. A *szeretet*, mely mindent átölel, aranyozza be ezt az intézményt a maga ragyogásával és én addig fogom támogatni, *a míg ebben az értelemben uralkodik benne a Krisztus szelleme.*“ — Egyes lapok, melyeknek a keresztény szellem mindennemű megnyilatkozása kellemetlen, a minisztert ezen beszéde miatt is támadták s úgy igyekeztek azt feltüntetni, mintha a tekintély elvének s a kereszténység univerzális voltának hangoztatása a protestánsokra sértő lenne. Természetes, hogy ez ismét csak ugratás akart lenni, mert azok a körök csak azért igyekeznek a protestantizmust mindég a katholicizmus ellen tüzelni, hogy az előbbit addig, míg céljukat el nem érték, fegyvertársul használják fel a lényegileg közös keresztény világnézet lerombolására. — Hogy Zichy János gróf fenti nyilatkozatai mennyire nem eksklusiv katolikus irányzatúak, sőt sokkal inkább a hívő evangélikus keresztény álláspontot is kifejezik, azt azon beszéd is igazolja, melyet vele csaknem egy-

idejüleg a 90%-ában lutheránus Szászország lutheránus kultuszminisztere Dr. Beck tartott a plaueni tanítóképezde 100 éves jubileuma alkalmával, melyben körülbelül ezeket mondotta: „Azon életkor, melyben tanítóképezdészeink vannak, lelki és testi fejlődésükre a legnagyobb jelentőségű s annak helyes kihasználásától függ a jövő nemzedékek lelki és erkölcsi kiképzése. Azért szükséges, hogy ezen időben a jövő tanítóiban, a semináriumban csendes és szorgalmas munkálkodással, de nem zárdai elzárkózottságban, hanem az egész népélettel való életet keltő érintkezéssel, az ifjú kornak sajátos ideáljait hathatósan kifejlesszük és a kísértések és kételyek idejében való gondos megóvás, a szükséges ismeretanyagok közlése, valamint a kedély nemesítése és a népnevelés magasztos és hálás feladata iránti lelkesedés keltése által reményteljes magvető munkát végezzünk. A németiség ápolása és állampolgárokká való kiképzés által erősítsük meg képezdészeinkben a király és a haza, a császár és birodalom iránti megingathatatlan szeretetet, *hitéletüknek a Jézus Krisztus evangéliuma alapján való mélyítése és bensőbbé tétele által*, valamint a tudományok biztos eredményeinek helyes méltatásával pedig óvjuk meg őket a kételyektől, hogy így, *mint jellemes, hazafias és keresztény egyéniségek* kerüljenek ki az életbe.“

— Nincs tehát okunk, hogy mint protestánsok idegenkedjünk gróf Zichy János kultuszminisztertől, sőt inkább bizalommal kell iránta viseltetnünk s örülnünk, hogy olyan egyéniség áll hazánk nevelés-ügyének az élén, ki a mai minden tekintélyt és vallásosságot támadó korban is minden támadás dacára az emberiséget egyedül boldogító krisztusi szellemet és keresztény világnézetet igyekszik érvényre juttatni úgy a lelkész- és tanítóképzés mint a népnevelés terén. Ez mindenestre nekünk positiv vallásos alapon álló evangelisoknak is megnyugtatólag szolgálhat.

— **Győr.** Evang. gyülekezetünk október 16-án tartott közgyűlésén fontos határozatot hozott. Elhatározta ugyanis, hogy a reformáció 400 éves jubileumának méltó megünneplésére 120,000 kor. költséggel „*Szeretetházat*“ épít, mely 40 árva számára árvaházat, továbbá diakonissza-otthon, magános nők azilumát, aggok menhelyét, szórványbeli iskolásgyermek napközi otthonát s vallásos esték tartására egy nagy dísztermet foglal majd magában. Kívánatos, hogy az eddigi szerény viszonyok között működő árvaház, mely tavaly óta diakonisszák vezetése alatt áll, elérje ezt a nagy koncepciójú szép fejlődést, mely persze a tervezettnél sokkal nagyobb összeget fog valószínűleg igényelni.

— **A tizzaszentmiklósi gyülekezet**, ahol néhány év előtt nagyszámu katolikus nép tért át egyházunkba s ahol a Gusztáv-Adolf-egyletnek körülbelül 24.000 koronányi hozzájárulásával főképen az áttérték gyermekeinek evangélikus szellemben való tanítása s evang. istentiszteletek tartása végett gyönyörű iskola is épült, mint nekünk panaszolják, jelenleg lelkészi gondozás nélkül van s a tanítói állás sincs betöltve. A mult évi növénydekeknek egy harmada ennélfogva máris a katolikus iskolába került s féltő, hogy ha sürgős intézkedés nem történik, kárba vész az eddig ott kifejtett munka és a hozott összes áldozat. Innen a távolból nem ítéltjük meg, hogy kit terhel az esetleges mulasztás, nem volna szabad azonban senkinek sem megfeledkezni arról, hogy, ha már egyházunk sokszor önhibánk folytán a katolikusok és reformátusokkal szemben mindenfelé oly nagy veszteségeket szenved, erkölcsi kötelességünk minden erőnkkel odahatni, hogy legalább az ilyen nyert pozíciókat megtartsuk, fejlesszük és erősítsük. Legközelebb talán kimerítőbb helyzetképet közölhetünk Tizzaszentmiklósról.

— **A torzsai konfirmandus-otthon** s a vele kapcsolatos árvaház új hajlékát október 2-án szentelte fel ünnepélyesen Scholtz Gusztáv bánya-kerületi püspök. Az új szeretethajlékban, melyet két pozsonyi diakonissza

rendezett be, máris 17 evang. árvagyermek nyer gondos ellátást és nevelést. Az egyetemes gyámintézet jubiláris közgyűlése a 4796 koronát kitevő nagy szeretetadományt ezidén igen helyesen teljes egészében szintén ezen intézetnek adományozta. *Famler A. G.* torzai lelkész mély hálával borulhatott le a felszentelés estéjén Isten előtt, ki buzgóságát ily szép sikerrel koronázta. De hála illeti mindazon belföldi és főképen külföldi hitsorsosokat és evang. hatóságokat és egyesületeket is, kiknek hathatós támogatása nélkül nem lehetett volna az irgalomnak ezen hajlékát ily gyorsan felépíteni. Kivánjuk, hogy ezen intézet a bányai egyházkerület nagyságának és méltóságának megfelelő fejlődésnek induljon és hogy a benne lakozó Jézusi szellemmel sok szórványbeli szegény árvát és konfirmandust mentsen meg egyházunk és Isten országa részére.

— A „Világ“ című napilap megindulásakor rámutattunk arra, hogy ez az organum, amely a „megalkuvást nem tűrő szabadelvűséget“ irta zászlajára, „nemesak a katolikus egyházban annyira elhatalmasodott ultramontán klerikális irány ellen akar küzdeni, a minek káros hatását minden téren mi is oly sajnosan tapasztaljuk, hanem hadat üzen egyáltalán a keresztény vallásnak és világnézetnek, még azon legnemesebb formában is, amint az az evangéliumban jut kifejezésre“. Ezen állításunkat azóta nevezett lapnak majdnem minden egyes száma igazolja, de különösen kirívóan tűnik az ki az október 13-án megjelent 169. számnak az „Isten főkéja“ című cikkében, melyben a „Brit- és külföldi bibliatársulat“ évi jelentése alapján a legmegbotránkoztatóbb módon nevettségessé igyekszik tenni ezen társulatnak áldásos működését s evvel kapcsolatban hiabavalónak és feleslegesnek tünteti fel a misszionáriusok által kifejtett odaadó és önfeláldozó munkásságot is. Már mi is többször rámutattunk arra a nehézségre, mellyel a Szentírásnak az egyes műveletlen vad népek nyelvére való lefordítása jár s hogy mikép igyekeznek a misszionáriusok az ezen népek gondolatköréből hiányzó fogalmakat megfelelő körülrással vagy az ő környezetükből vett képekkel előttük érthetővé tenni. Ezen egy-egy egész emberéletet igénybevevő fáradságos munkát, mely a nyelvtudománynak is a legelső nyelvtudósok által is elismert sok és megbeesülhetetlen szolgálatot tett s melyről minden igazán művelt ember csak a legnagyobb elismerés hangján szokott megemlékezni, a „Világ“ kifigurázza és nevetségessé teszi. Miért? Mert ez a munka az általa semmibe sem vett, sőt gyűlölt s azért kipusztítandó keresztény vallás és világnézet érdekében történik. S mit szólunk az ilyen, a keresztény misszióra tett megjegyzésekről: „Senkise mondhatja komolyan, hogy a vad emberek vadságát csökkentette a keresztény vallás,“ — „a misszionáriusok nemesak a vallást, de a pálinkát is elvitték magukkal . . . a legfeketébb országokba“. — „Csakis vallásos buzgóságból lehet azt hinni, hogy akármennyire belefördítják is egy középafrikai nyelvbe az új-testamentomot, abból egyetlen egy ígét is megért a középafrikai ember“ stb. A hány szó annyi igazságtalanság, úgy, hogy el sem lehet képzelni, valjon írójánál a tudatlanság nagyobb-e vagy a rosszakarat. Az e nyár folyamán Edinburgban tartott missziói világkonferencia ismét rámutatott azon óriási munkára, melyet az evangélikus kereszténység a pogány népek megtérítése s ezáltal kulturális és szociális érdekében is kifejt s amely munkával úgy az érte hozott anyagi mint erkölcsi áldozat tekintetében semmi más munka sem vetekedhetik. De persze a „Világ“ szerkesztőségének szűk vagy inkább szűkkeblű látóköre erre nem terjed ki. Ott nem veszik észre azt, aminek áldásáról elsőrangú tudósok, emberbarátok és államférfiak a legnagyobb elismerés hangján nyilatkoznak. Még ha óriási tévedéseit abból magyaráznók is, hogy a missziót talán csak azon félszeg oldaláról ismeri, melyben azt a jezsuiták indították meg és gyakorolják sok tekintetben még

ma is, akkor sem lehetne azokat szó nélkül hagynunk. Fel kell olvasóink figyelmét hívjunk ezen vallásellenes irányu lapra, hogy óvakodjanak tőle, nehogy megingassa őket vallásos meggyőződésükben és aláássa bennük a keresztyény egyház által kifejtett legideálisabb és legönzotelenebb munka, a misszió, megbecsülését. Arra nincs reményünk, hogy magát a „Világ“-ot jobb belátásra vezessük. Talán, ha tudná, hogy miként vélekedett p. o. Darwin a hittérítőkről s az általuk végzett munka nevelő és kulturális értékéről, akkor nem közölne többet *ilyen* sületlenséget.

Külföld.

— A Gusztáv-Adolf-Egylet ezidén *Stralsundban* tartotta évi közgyűlését nagy ünnepségek, élénk érdeklődés és tömeges részvétel mellett. Minket leginkább *Braunschweig* főtitkár előterjesztett jelentése érdekel, melyből a következőket közöljük. Jelentésttevő mindenekelőtt Kelet-Poroszországnak Posen tartományára hívta fel a közgyűlés figyelmét, amely még hosszú ideig megkívánja a főegyletek hathatós támogatását. Különös melegséggel emlékezett meg itt a nyugdíjba vonult dr. Hesekiel generálisszuperintendens 24 évi áldásos működéséről, ki ezen idő alatt 169 főkép a Gusztáv-Adolf-Egylet által emelt evang. templomot szentelt fel ezen tartományban. Az ausztriai munkamezőn, melyre az egyesület jelenleg a legtöbb áldozatot fordítja az 1909/10. évben ismét öt új anyagyülekezet keletkezett, míg további öt gyülekezetet a jövő évben fognak anyasítani. Mennél inkább fejlődik azonban az ausztriai evang. egyház, annál nyomasztóbban érzi a bennszülött theológusok hiányát. A Gusztáv-Adolf-Egylet az Evang. Bund-dal szövetkezve igyekszik németországi theológusok kiküldetésével ezen a bajon is segíteni s e mellett az ausztriai evang. népiskolákat is 63,666 márkával segélyezte a múlt évben. De a külföldi diaspora mindenfelé egyre több segélyt vár a Gusztáv-Adolf-Egylettől, mely különösen a Braziliába kivándorolt evangélikusoknak gyülekezetekbe való gyűjtésével is nagy terhet és kötelezettséget vállalt magára. A központi pénztárnak a múlt évben a főegyletektől 764.130 márka bevétele volt, azonkívül egyes adományozók 31.718 márkát küldtek be a központi pénztárba, mely azonfelül még 47,164 márkát örökölt is. Segélyezésekre 815.991 márkát fordított a központi pénztár, melynek vagyona 1909. végén 1,974.876 márka volt. Ezen összegekben nem foglaltatik a főegyletek bevétele. Ezek beszámításával az egész Gusztáv-Adolf-Egylet összesen 2,076.472 márkát fordított 1909-ben az evang. diaspora segélyezésére, vagyis 188.282 márkával többet, mint a megelőző esztendőben. A Gusztáv-Adolf-Egylet halottjai közül különösen a szász tartomány főegyletének elnökéről *dr. Haupt Erich* volt hallei egyetemi tanárról emlékezett meg a főtitkár meleg szavakkal, ki zsenge ifjúságától kezdve lelkes barátja volt az egyesületnek, valamint *dr. Schwartz Lajos*, gallneukircheni esperesről, ki az ausztriai evang. belmissziói munka atyjának tekinthető. Az egyesületi munka látható eredményeképp megemlíthetjük, hogy tavaly 49 templom és kápolna lett felszentelve s 19-hez tették le az alapkövet, 14 új paplakot s 5 új iskolát vettek használatba s 4 gyülekezeti házat és intézetet emeltek. Az egyesület gondozásából kivált 39 gyülekezet, ellenben 30 segélyre szoruló gyülekezetet vettek fel a segélyezendők sorába, melyeknek száma jelenleg 2345. A Gusztáv-Adolf-Egylet fennállása óta 52,852.021 márkát fordított 6046 gyülekezet segélyezésére s ezen összeggel 2571 templom, imaház és toronyépítést, 926 iskola építést, 987 paplak építést és 972 nagyobb szerű átépítési munkálatot mozdított elő. Tanítófizetést 1944 gyülekezetnek folyósított, konfirmandus otthonokat, árvaházakat és diakonissza-állomásokat 811 gyülekezetben segélyezett, 124 evang. temetőt

létesített és 1662 gyülekezetet látott el templomi szent edényekkel. — A nagy szeretetadományt 22.304 márka összegben ezidén *Hünigen*, elszászi gyülekezet nyerte el. Bécsujhely, alsóausztriai gyülekezet 6887 márkát, Pfarrkirchen, alsóbajorországi gyülekezet 7987 márkát kapott. Az iskolás gyermekek között ezidén 22.650 mk. 90 pf.-et gyűjtöttek, mely összeg *Storozynetz* bukovinai gyülekezetnek jutott. Érdekes, hogy Pommern porosz tartományban, hol Stalsund fekszik 48.537 mk. külön ünnepi adományt gyűjtöttek a Gusztáv-Adolf-Egylet céljaira — Minket közelebről érdekelhet, hogy az erdélyi szász gyülekezetek helyzetéről *Römer* mescheni lelkész számolt be; az osztrák diasporáról *dr. Schmidt* bielitzi lelkész referált s kérte a Gusztáv-Adolf-Egyletet, hogy tartsa egyik közgyűlését Ausztriában pl. épen Bielitz városában. A boszniai evang. gyülekezetekről *Nack* banjalukai lelkész terjesztett elő kimerítő jelentést, melynek keretében mindenekelőtt Schutzberg részére kért 3000 márkát, hogy az ottani templomépítést be lehessen fejezni. Ezen összeget a közgyűlés rögtön meg is szavazta. — A közgyűlés fontosabb határozatai közül megemlítjük, hogy az 1917. évi reformációi emlék-ünnepély méltó megünneplése végett mindegyik fő- és fiókegyletnek u. n. „*jubileumi adomány*“ gyűjtése tétetett kötelességévé, mely adományokkal a jubileum évében mennél több templomot akarnak építeni a diasporában, s hogy ezentúl az egylet segítségét igénybe vevő gyülekezetek kötelesek lesznek kérvényeikhez kimutatást mellékelni arról, hogy minő támogatásban részesülnek egyházi vagy állami hatóságoktól, egyletektől, társaságoktól, korporációktól vagy egyes alapítványokból. — Mig a szomszédos Ausztriából nagyszámu képviselő vett részt és szólalt fel a közgyűlésen, addig sehol sem olvastuk, hogy hazai egyházunkból is részt vett volna valaki rajta. A jövő évi közgyűlést Frankfurt a. M.-ban fogják megtartani.

— Az „**Evang. Bund**“, melynek közgyűléséről lapunk mult számában részletesen megemlékeztünk, a mult évben kerek 300.000 márkát fordított az evang. diaspora segélyezésére, úgy hogy az ezen egyesület által kifejtett jótékonyág is elég tekintélyes. A szövetség havi közlönye 325.000 példányban, az általa kiadott „német protestáns könyvismertetés“ 80.000 példányban, a főegyletek által kiadott lapok pedig 701.000 példányban jelennek meg. Csak arcpirulással olvashatjuk e számokat, ha elgondoljuk, hogy milyen *semmi* ehhez képest az, a mit a magyarhoni protestantizmus végez az evang. érdekek megvédelmezésére Róma túlkapásaival szemben.

— Az evangélikus elemi iskolai vallásoktatás számára a rajnatartományi és wesfáliai evangélikus *tanítóegyesület* a következő tétéleket állapította meg: 1. A vallásoktatás a népiskolának legfontosabb tantárgya, amiért is a nevelőoktatás terén azt illeti meg az első hely. — 2. Alapját a Szentírás s az evangélikus egyház hitvallási iratai képezik. — 3. A vallásoktatás feladata, hogy a gyermekeket elvezesse azon célhoz, melyet minden vallásos oktatás és nevelés maga elé tűzött, t. i. az Istennel való közösséghez, melybe az ember csak a Jézus Krisztusban, mint az istenemberi üdvözítőben való élő hit által juthat el. — 4. A vallásoktatás tartalma lényege szerint az üdv története, az üdv tana s az üdv bizonyossága. Az üdv története, melynek reális központját a keresztre feszített és feltámadott Krisztus képezi, az egész vallásoktatásnak szemléltető alapja. Kellő figyelemben részesítendő a káté, mint az egyház hitvallásának szabatos okmánya. — 5. Hogy a gyermekek képesek legyenek a keresztyén gyülekezet életében érdeklődéssel s értelemmel résztvenni, tanácsos, hogy megismertessük velök az egyháztörténet fontosabb mozzanatait s a keresztyén életnek jelenlegi tényeit. — 6. A tananyag megválasztásánál és elrendezésénél a tárgyi szempontok mellett teljes mértékben a paedagógiaioknak is érvényesülniök kell. a) Jóllehet vallási és paedagógiai okokból az

őszövétség nem mellőzhető, mégis az ujszövétségé legyen az elsőbbség. b) A próféciának behatőbb tárgyalása üdvtörténeti jelentőségénél fogva kívánatos; tanítási nehézségeinél fogva azonban csak a kellő mértékben s csakis a felső tanesportban tanítandó. — c) Az emlékezés kényszere lehetőleg mérséklendő; mindamellet az iskola arra törekedjék, hogy a gyermekeknek gazdag és értékes vallásismeretet adjon. — 7. A pszichológiai módszer alkalmazása magától értetődőleg a vallásitanításban is követendő. — 8. Mivel a tanító kedve s eleven belső részvéte nélkül a vallásitanítás eredménytelen, lehetőleg ne korlátozzuk működését, ami azonban a tárgyilagos felügyeletet nem zárja ki. — 9. Oly tanítóknak, akik belső meggyőződésük alapján a vallásitanítást nem vállalhatják el, azt minden anyagi károsítás nélkül lehetővé kellene tenni. — 10. Tekintettel a jelenlegi vallásos helyzetre, különös figyelemmel kell lenni a tanítóknak tárgyi, személyi és módszertani tekintetben való vallásos kiképezetésére. — 11. A vallásos közösségeknek a nyilvános iskolákban végzett vallásoktatásra való befolyása, melyet Poroszországban törvény biztosít, tárgyi és jogi tekintetben meg van okolva s azt tőlük elvonni jogtalanság. — 12. A templomnak, az iskolának és a családnak egyetértő, bizalomteljes együttműködése a vallásitanítás szempontjából is kiváló jelentőséggel bír, amiért erre a legkomolyabban kell törekedni. — Ily szellemben s ilyen magas szempontból tárgyalják Németországban a tanítóegyletek a vallásoktatás kérdését.

— **Lisszaboni tanulságok.** A katolikus nagygyűléseken szeretik hangoztatni, hogy a forradalmi mozgalmak ellen a monarchikus államforma utolsó és legbiztosabb védvára a katolikus egyház. Ezen hangzatos állításra most alaposan ráhazudtoltak a lisszaboni események. „Az ultramontanizmus klasszikus talaja egyúttal klasszikus talaja a forradalomnak is“ — ez az első lisszaboni tanulság, melyet egyébként a világtörténelem már sokszor nyújtott úgy az uralkodóknak, mint a népeknek. Azon okok között, melyek a királyság bukását sietteték, mindenesetre a legelső helyet foglalja el a klerikalizmusnak az uralkodócsalád által való nagymérvű pártolása. Különösen a nép által gyűlölt anyakirályné, bourboni Mária Amália, telepített le tömegesen francia származású barátokat és apácákat. A tömegek megvetését, sőt gyűlöletét fokozta, hogy ezek a zárdák többnyire ipartelepekké fejlődtek s az árakra és bérekre igen nyomólag hatottak. Ezen kolostor-gyárakban a laikusok, főképen az asszonyok és leányok olyan silány fizetést kaptak, mint nálunk a fegyintézetek lakói a végzett rabmunkáért, mert azt a hitet szuggerálták nekik, hogy „kincset gyűjtenek maguknak a mennyben“. A népnevelés is teljesen ezen egyház kezében volt s Portugália az analfabetizmus hazája; a lakosságnak háromnegyedrésze nem tud se írni, se olvasni. Nem esoda, ha ezen a talajon a forradalom vérvörös virága buján termett s aki azt ültette s ápolta az az ultramontanizmus volt. Így csak természetes, hogy a köztársaság egyik legelső tette az összes kongregációk elűzése, a jezsuitákat az országból kitiltó egyébként soha vissza nem vont, csak feledésbe merült végzés megújítása s a portugál követnek a római Curiatól való visszahívása volt. — Azonban a királyság rombadőltenek más okai is voltak, így főképen a parlamentben uralomra jutott demagógia. Hiszen erőteljes királyság már régen nem volt Portugáliában; a parlament csinált mindent, hozott törvényt a király akarata ellenére is, töltötte be titkos szavazás útján a hadsereg és haditengerészet főtisztségeit és osztogatta a zsiros állásokat. Magának a királynak csak felelőség nélküli hereszerep maradt. Így Portugáliában nem a monarchikus eszme bukott meg, hanem csak annak torzképe. S ezen ingadozó királyi trón utolsó birtokosa egy u. n. „jófiu“ volt, akit saját anyja küldött Párisba, hogy ott nősülése előtt „szarvait letörje“, amely anyai kívánságnak oly alaposan megfelelt, hogy az

udvarnak maitresse-gazdálkodását végre a züllött portugál nép is megsokallotta. Protéstáns udvaroknál ilyenről, hála Istennek! nem tudunk! — Egyébként jellemző tanulság még, hogy míg a felizgatott tömeg 31 papot meggyilkolt, addig a „republikánus“ *áruház-tulajdonosokat* ünnepelte. A párisi kommunisták is meggyilkoltak egy kegyes érseket, de a Rothschild-palotához hozzá sem nyultak.

Persely.

Cselekedjünk jót mindenekkel, *kiváltképen pedig a mi hitűnknek cselédeivel.* Gal. 6, 10.

1910. augusztus 1-től október 31-ig a következő adományokat vettük:

A magyarhoni ág. h. ev. misszióegyesület részére: Pröhle Károly theol. akad. tanár háziperselyéből, Sopron 3 K 50 f, nemesdömölki konfirmandusok adománya Nagy Sándor lk. által 6 K, *összesen 9 K 50 f.* Eddigi főösszeg 201 K 09 f.

Midőn ezen adományokat hálásan megköszönjük, lapunk perselyét továbbra is olvasóink s barátaink áldozatkészségébe ajánljuk. **Szerkesztőség.**

* * *

Kimutatás a magyarhoni ágost. hitv. evang. misszióegyesület pénztárába 1910. június 30-tól 1910. szeptember 30-ig befolyt összegekről:

a) *Alapítványok:* A felsőoproni egyházm. gyámintézet alapító tagsági díjának II. részlete 20 K, dunántuli evang. egyesület alapító tagsági díjának II. részlete 25.—, Véssey Sándor dunántuli egyházker. felügyelő újabb alapítványi adománya 200.—, budapesti evang. női gyámintézet alapító tagsági díjának I. részlete 25.—, Kiforry Mária pozsonyi urnő alapító tagsági díja 100 K.

b) *Adományok:* Szepesolaszii egyh. 5 K, aradbékési egyházmegyei gyámintézet 34-26 K.

c) *Offertoriumok és gyűjtések:* Beszterezebányai egyh. off. 7-73 K, radványi egyh. off. 5-06, pónika egyh. off. 6-26, dobronai egyh. off. 8-41, tótpelsőci egyh. off. 6—, zólyomi egyh. off. 5-92, erdőbényei egyh. off. 1-18, libetbányai egyh. off. 6-34, felsőmicsinyei egyh. off. 3—, breznóbányai egyh. off. 15—, garamszegi egyh. off. 2—, felsőszabadii egyh. off. 5—, bábaszéki egyh. off. 10-56, zólyomlipesei egyh. off. 3-72, vámosi egyh. off. 2—, nagyócsai egyh. off. 2—, osztrólukai egyh. off. 1—, banoveei (duna melletti) egyh. off. 4—, neudo fi egyh. off. 2—, beskai egyh. off. 3—, slatinali egyh. off. 3—, ópaznai egyh. off. 10—, ujjpauzi egyh. off. 6—, körmöczbányai egyh. off. 11-50, lévai egyh. off. 4-19, alsószelezsényi egyh. off. 2—, fakóvezekényi egyh. off. 3—, farnadi egyh. off. 2—, albertii egyh. off. 2—, nagybánhegyesi egyh. off. 2—, ambrózfalvai egyh. off. 4-72, hódmezővásárhelyi egyh. off. 1-20, makói egyh. off. 1—, szegedi egyh. off. 1—, nagylaki egyh. off. 5—, nagyszentmiklósi egyh. off. 5-70, pitvarosi egyh. off. 2-50, tiszaföldvári egyh. off. 8-50, istvánvölgyi egyh. off. 2-20 K.

d) *Tagdíjak:* 1910. évre fizettek a következő *rendes tagok:* Gerstenberger, bpesti építőmester, Mayer Pál iklandi lk., Sopronban a következő urhölgyek: Band Józsefné, Földy Jánosné, Winkler Róza, Leitner Karolin, Thiering Róza Lujza, ifj. Steiner Györgyné, özv. Frank Ferencné, Warkoveil Teréz és névtelen, szentesi egyház, szentesi nőegylet, Petrovics Soma szentesi lk. esperes, Hodzsa János szuesáni lelk. főesperes, Skrovina Otto turoczszenmártoni lk., szepesi lelkészegyesület (5 K). 1910. évre fizettek a következő *pártoló tagok* Sopronban: Eisele Frigyes, Leitner József, Drobnits Antalné, Kund Karolin, Graf Katalin, Graf Teréz, Graf Károly, Graf Zsófia, Grosz Zsófia és Kasztner Erzsébet.

e) *Egyéb bevételek:* Mayer Pál iklandi lk. előfizetése a Missziói Lapokra 5 K

f) *Külön adományok:* Mayer Pál iklandi lk. házi perselyéből a boszniai missziói alapra: 20 f.

Budapest, (IV. Deáktér 4) 1910. október 1.

Broschko Gusztáv Adolf,
misszióegy. pénztáros.

Üzenetek.

S. L. Fd. Segédlelkészeknek szívesen adom a lapot féláron. — **Cs. Gy. Ucs. A** tervezett „*Luthernaptár*“ csak 1912-re fog, ha Isten éltet, megjelenni.